

Lakástörténet 3.

Lánczy bankár villájában

„Budapest Hajléktalan Proletárjai!” — így kezdődött Szamuely Tibor tanácsköztársasági népbiztos felhívása, amelyet plakátok hirdettek szerte a főváros utcáin 1919 tavaszán. Sok ezer hajléktalanhoz, teljesen lakás nélkül tengődő proletárhoz szólt a felhívás, amely a lakáskérdés megoldását célozta.

A szemétdombot eltakarítani

Az új állam építésének és védelmének nehéz harcai közepette tengernyi olyan gonddal kellett birkóznia a Magyar Tanácsköztársaságnak, amelyeket a burzsoáziától örökölt. E gondok között is országosan súlyos volt a lakásprobléma. Valóban szemétdombot kellett eltakarítani, a tőkés spekuláció, a korrupció, a kapitalista kizsákmányolás bűnös hagyatékát, amelynek a proletárok százezrei, munkások, kistisztviselők, értelmiségiek voltak a szenvedő áldozatai. S ott volt a háború, amely több mint négy éven keresztül pusztított a „hinterlandban” is. A győri munkástanács intéző bizottsága május 16-án részletesen tárgyalta a lakáshelyzetet, a megtett intézkedéseket és a tenni-valókat. Az ülés jegyzőkönyve így rögzítette a város lakáshelyzetét: „A négy és fél éves háború bűnei itt látszanak meg teljes mértékben, a házak (kunyhók) annyira el vannak hanyagolva, hogy még a javításról sem gondoskodhatunk. Újvárosban egész utcasorok vannak, amiket le kell bontani, mert összerokadással fenyegetnek. Az ilyen házakból már több helyen el kellett rendelni a kilakoltatást, hogy a szerencsétlenség elkerülhető legyen.”

A legnagyobb bajok az egyre duzzadó lakosságú Budapesten voltak. A Budapesti Munkás- és Katonatanács Hivatalos Közlönyének 3. száma statisztikai mellékletben tárta fel a helyzetet. Az adatok szerint a budapesti lakások száma 1910 óta húszezer szobával nőtt, viszont a népesség kétszázézerrel. „Ez a 20 000 szoba, amellyel a szobák száma gyarapodott egyáltalán nem enyhített a budapesti lakásnyomorúságon, sőt ellenkezőleg. Hiszen ha azt nézzük, hogy a 208 000 főnyi új népességből hány jut egy-egy szobára, akkor kiderül, hogy tíznél többen jutnak egy-egy szobára. A szobák száma csak húszézerrel emelkedett 1910. év óta, ellenben a lakások, jobban mondva a háztartások száma 47 843-mal emelkedett. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy mivel 1900 óta nem épült annyi új lakás, amennyire szükség lett volna, a közönség egy része tehát lemondott a kényelemről és lakása egy részét átengedte másoknak. Csak így történhetett meg, hogy a háztartások száma 1910 óta 48 000-ről emelkedett, míg a szobák száma csak 20 000-rel.”

A X. számú rendelet

A tanácskormány nagy energiával látott hozzá, hogy segítsen, rendet csináljon, mindenképp a legrászorultabbakat juttassa átmenetileg megfelelő lakáshoz. Március 26-án jelent meg a Forradalmi Kormányzótanács X. számú rendelete a bérházak államosításáról. A rendelet csak a bérházakra vonatkozott és nem nyúlt a kisemberek családi házához. Csökkentették a rendkívül magas lakbérreket, a hadviseltek és az általuk eltartott hozzátartozók lakbértartozását elengedték. A rendelet kimondta, hogy a kerületi lakásbizottságok gondoskodjanak a házak karbantartásáról, javításáról.

A rendelet azonban csak az indulást, az első lépést jelentette. A gyakorlati végrehajtásra hárult a lakáskérdés megoldása, illetve olyan hosszú távú tevékenység kialakítása, amely megoldja a lakás gondokat. Március végén hozták létre a Központi Lakásbizottságot, amelyet háromtagú direktórium vezetett. Lakásfelkutató bizottságokat szerveztek, három-három munkásból álló forradalmi harci brigádokat, zászlajukra ezt írták: „Lakást a rászorultaknak!” A brigádok tagjainak rendkívül nehéz feladatuk volt. Felkutatni a nagy lakásokat, amelyekben gazdagok lézengtek, a helyszínen kellett határozatot hozni és a beutaltakat azonnal beköltöztetni. Szem előtt tartva a rendelet előírásait: például azt, hogy az orvosok, tudósok, művészek a lakás nagyságától függetlenül mentesülnek az igénybevétel alól. A nagylakás-tulajdonosoknak joguk volt rokonokat, hozzátartozókat felesleges szobáikba fogadni, ha ezzel másik lakás szabadult fel. De csak olyan hozzátartozóról lehetett szó, aki legalább két hónapja lakott már Budapesten.

A nagypolgárok, kispolgárok próbálkoztak a lakásfelkutató bizottságok félrevezetésével, majd a burzsoázia sajátos módon igyekezett gátolni a lakáskiutaló

hatóságok munkáját: ezrével lepték el azokat jogtalan kérésekkel, fellebbezésekkel, hosszú sorokban álltak a hivatalok előtt.

90 ezren lakást kaptak

A bürokrácia, a burzsoázia elleni hatékonyabb harcot szolgálta az a forradalmi intézkedés, amely Szamuely Tibort nevezte ki lakásügyi népbiztossá. Szamuely drákói szigorral lépett fel a szabotázs, a protekció, korrupció ellen. Vezetésével hozzáálltak a hivatalok a lakáskataszter összeállításához és sorra vették igénybe a burzsujok házait, palotáit. Lánczy bankár tizenkilenc szobás villájába rokkant katonák, vörösörök, szerelők, fogtechnikusok, orvosok kerültek. Ugyanígy Ullman báró és Batthyány gróf palotájába. A Tanácsköztársaság ideje alatt 90 ezer budapesti lakos jutott lakáshoz, 10 ezer munkáscsalád kapott bútort, berendezést. Tizenöt szerelőközpontot létesítettek a lakások javításához.

És megkezdődött a lakásépítés! Óriási erőfeszítést kívánt ez, a legnehezebb, legvéresebb élethalálharc idején. A kormányzótanács építési direktóriumot állított fel. Májusban 500 új lakás építése kezdődött a VII. kerületben, júliusban 420. Hasonló lelkesedéssel és erővel fogtak munkához más városokban is. Győrben már a nyár elején 56 lakást sikerült átadni az átalakítások, építések eredményeként a legrászorultabbaknak, elkészültek a tervek 100—100 két-, illetve háromszobás új lakás elkészítésére. Debrecenben egy mérnökkollektíva típusterveket készített a lakásépítés meggyorsítására. Ezek máig megmaradtak és múzeumba kerültek. Nem lehet meghatottság nélkül nézni e terveket, a megálmodott munkásházakat, amelyek homlokára a tervezők vörös csillagos díszítőformát képzeltek.

Soltész István

(KÖVETKEZIK:

A LAKÁSÜGY — MAGÁNÜGY VOLT)